

**Wiktorja Jarzębska
Joanna Wieczorek**

**Słowniczek terminów związanych
z lekturą Aleksandra Kamińskiego
pt. „Kamienie na szaniec”**

Rok szkolny 2015/2016

Termin	Znaczenie
AK	ARMIA KRAJOWA
Akcja „N”	Kolportowano materiały „N” mające na celu demoralizację niemieckiego okupanta i jego rodzin. Chorągwie otrzymywały materiały „N”, które następnie rozprowadzały na swoim terenie. Wkładano je do kieszeni płaszczy w szatniach niemieckich kawiarni itp., wrzucano do transportów kolejowych, do tramwajów (do przedziałów dla Niemców).
Akcja pod Arsenalem, czyli Meksyk w Warszawie	W jej wyniku z rąk Gestapo odbito m.in. Janka Bytnara "Rudego". Cała historia rozpoczęła się jednak kilka dni wcześniej... A dokładnie od aresztowania dowódcy praskich oddziałów Szary Szeregów Henryka Ostrowskiego "Heńka" wraz ze świeżo poślubioną żoną. - Podczas rewizji zauważono u niego notes, w którym widniał adres: Niepodległości 159. Jak się okazało, było to mieszkanie Janka Bytnara "Rudego". W następstwie został on aresztowany wraz ze swoim ojcem Stanisławem. Uwolnienia "Rudego" i ponad dwudziestu innych więźniów dokonali 26 marca 1943 roku członkowie Grup Szturmowych Szarych Szeregów pod dowództwem Stanisława Broniewskiego "Orszy". Do tej brawurowej akcji, która otrzymała kryptonim "Meksyk II", doszło u zbiegu ulic Długiej i Bielańskiej w Warszawie w pobliżu budynku Arsenału.
Białous Ryszard	Dowódca legendarnego batalionu "Zośka".
BOJOWE SZKOŁY	BOJOWE SZKOŁY (BS) - (16-18 lat) nauka, zwiad i łączność, Mały Sabotaż, przygotowanie do walki zbrojnej. Bojowe Szkoły pełniły służbę w Małym Sabotażu, będącym akcją propagandową skierowaną do ludności polskiej, w Warszawie prowadzoną w ramach organizacji Wawer-Palmiry. Harcerze zajmowali się robieniem napisów i rysunków na murach (np. symbole Polski Walczącej), zrywaniem nazistowskich flag i zawieszaniem polskich, gazowaniem sal kinowych, w których wyświetlano propagandowe niemieckie filmy, gazowaniem miejsc „nur für Deutsche” („tylko dla Niemców”), drukowaniem polskich ulotek itp. Najgłośniejsza akcja to zdjęcie z pomnika Kopernika w Warszawie niemieckiej tablicy przez Macieja Aleksego Dawidowskiego („Alek”). Akcja "N" – destrukcyjna akcja skierowana do Niemców, polegająca na podrzucaniu dywersyjnych ulotek i gazetek. Akcja "WISS" (Wywiad – Informacja Szarych Szeregów) – polegająca na obserwacji wojsk niemieckich i ich ruchów. W ramach przygotowań do Przełomu drużyny BS przechodziły przeszkolenie wojskowe, otrzymywały przydziały do jednostek AK (np. jako poczty dowódców, oddziały łączności i oddziały rozpoznawcze). Do okresu Odbudowy przygotowywali się chłopcy ucząc się. W powstaniu warszawskim BS walczyły w Śródmieściu jako kompania, w innych dzielnicach jako plutony piechoty.
BÓR KOMOROWSKI TADEUSZ	Gen. Tadeusz Bór-Komorowski - Komendant Główny Armii Krajowej, Naczelny Wódz Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie i premier rządu emigracyjnego. Wydał rozkaz rozpoczęcia w Warszawie powstania przeciwko Niemcom, a po 63 dniach o jego zakończeniu.
BYTNAR JAN „RUDY”	Harcistrz, podporucznik AK, bojownik Szarych Szeregów, bohater książki Aleksandra Kamińskiego "Kamienie na szaniec. Mając 12 lat wstąpił do 23 Warszawskiej Drużyny Harcerskiej im. Bolesława Chrobrego "Pomarańczarnia". Jego najbliższymi przyjaciółmi byli: Zośka - Tadeusz Zawadzki i Alek - Maciej Aleksy Dawidowski. Od początku II wojny światowej aktywnie uczestniczył w konspiracyjnych działaniach Szarych Szeregów. W listopadzie 1942 roku, po utworzeniu Grup Szturmowych w strukturach Kedywu Komendy Głównej AK, objął hufiec (pluton) SAD. Następnie uczestniczył w akcjach bojowych m.in. Wieniec II (31 grudnia 1942 - 1 stycznia 1943), kiedy wysadzono w powietrze pociągi wojskowe z transportami broni dla armii niemieckiej. W dniu 2 lutego 1943 roku w starciu z policją niemiecką został ranny. 17 marca 1943 uciekł z rodzinnego mieszkania po linie z II piętra, przed mającym nastąpić aresztowaniem. Został ponownie aresztowany razem z ojcem 23 marca 1943 przez Gestapo w ich mieszkaniu przy al. Niepodległości 159 - w piwnicy budynku Niemcy znaleźli wiele obciążających go materiałów polskiego podziemia, wbrew zasadom

	<p>konspiracji nie zniszczonych bądź usuniętych na czas (co powinno nastąpić po aresztowaniu kilka dni wcześniej w dzielnicy Praga, równorzędnego Bytnarowi dowódcy Grup Szturmowych). Został odbity przez Grupy Szturmowe trzy dni później, 26 marca 1943, podczas akcji pod Arsenalem. Zmarł 30 marca w wyniku obrażeń odniesionych na przesłuchaniach prowadzonych przez Gestapo. Mimo brutalnych tortur, w śledztwie nie wydał nikogo. Pośmiertnie mianowany harcmistrzem, a następnie podporucznikiem, odznaczony Krzyżem Walecznych.</p>
<p>BRONIEWSKI STANISŁAW</p>	<p>Pseudonim "Stefan Orsza", ekonomista, harcmistrz, podporucznik AK, naczelnik Szarych Szeregów urodził się 100 lat temu, 29 grudnia 1915. Harcerz z powołania W 1928 roku wstąpił do 3. Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. Księcia Józefa Poniatowskiego. Po zdaniu matury przeniósł się do Poznania, gdzie rozpoczął studia ekonomiczne na uniwersytecie. Aktywnie uczestniczył w życiu Wielkopolskiej Chorągwi Harcerzy. Był członkiem Akademickiego Koła Harcerskiego im. Heliodora wieścickiego. W tym środowisku poznał Floriana Marciniaka, później pierwszego naczelnika Szarych Szeregów. W konspiracyjnej służbie pełnił funkcję komendanta Okręgu Północ Chorągwi Warszawskiej, potem komendanta Okręgu Południe Chorągwi Warszawskiej, od lutego 1943 roku komendanta Grup Szturmowych. Dowodził słynną akcją pod Arsenalem, w trakcie której odbito Janka Bytnara. Po aresztowaniu Floriana Marciniaka, 6 maja 1943 roku, objął funkcję naczelnika Szarych Szeregów. Używał wtedy pseudonimów "Witold" i "K. Krzemień". W czasie pełnienia przez Broniewskiego najważniejszej funkcji, Grupy Szturmowe dokonały spektakularnych akcji, m.in. odbicia więźniów pod Celestynowem, zamachów na Franza Kutscherę i Franza Bürckla w Warszawie oraz na Wilhelma Koppego w Krakowie. Dokonywali tego najstarsi harcerze, członkowie Grup Szturmowych, z których z czasem uformowano bataliony "Zośka" i "Parasol", oddane pod komendę Kedywu AK. Stanisław Broniewski "Orsza" zmarł w wieku 85 lat, 30 grudnia 2000 roku. Pochowany został na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie. Pozostawił po sobie ponad 200 prac na tematy ekonomiczne i urbanistyczne oraz ponad 300 prac o harcerstwie w czasie II wojny światowej. Do jego najważniejszych książek należą: "Całym życiem" i "Akcja pod Arsenalem".</p>
<p>DAWIDOWSKI MACIEJ ALEKSY „ALEK” –</p>	<p>Instruktor harcerski, podharcmistrz, podporucznik Armii Krajowej, bohater książki Aleksandra Kamińskiego "Kamienie na szaniec". W czasie nauki został członkiem 23 Warszawskiej Drużyny Harcerzy im. Bolesława Chrobrego ("Pomarańczarnia"). Wiosną 1941 roku, wraz z grupą przyjaciół z 23 WDH, wstąpił do Szarych Szeregów Chorągwi Warszawskiej (Ul "Wisła"). Objął dowodzenie drużyną w hufcu "Mokotów Górny" (Rój MG), kierowanym od lata 1942 roku przez Tadeusza "Zośkę" Zawadzkiego . Po zajęciu Warszawy w październiku 1939, niemieckie władze okupacyjne nakazały zasłonięcie umieszczonej na cokole pomnika tablicy: "Mikołajowi Kopernikowi – Rodacy". Na niej pojawiła się (przykręcona czterema śrubami) nowa tablica: "Dem Grossen Deutschen Astronomen" (Wielki astronom niemiecki), mająca świadczyć o niemieckim pochodzeniu Kopernika. "Alek", przygotowując się do akcji zdjęcia niemieckiej tablicy, postanowił sprawdzić jak mocno zaciśnięte są mutry mocujące. Przed wygaśnięciem godziny policyjnej wskoczył na cokół pomnika i ku swemu zaskoczeniu stwierdził, że nakrętki można odkręcić ręką! Postanowił działać natychmiast; bez ubezpieczenia i z dużym narażeniem (kilkadziesiąt metrów od pomnika, przy Krakowskim Przedmieściu 1, znajdował się główny gmach Komendy Policji z wystawionym zewnętrznym posterunkiem) "Alek" kochający ryzyko ostrożnie odkręcił wszystkie mutry i zdjął ciężką tablicę, którą następnie przeciągnął chodnikiem pod arkadami Pałacu Staszica i ukrył w śniegu zalegającym pobliską uliczkę..</p>
<p>DZIŚ-JUTRO-POJUTRZE</p>	<p>Program sformułowany w 1941 roku, zawierający zadania bieżące i perspektywiczne.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dziś - to szkolenie w zakresie służby pomocniczej • Jutro - to ewentualny udział w walce przeciwko okupantowi • Pojutrze - to przygotowanie do życia w wolnej Ojczyźnie.
<p>DYWERSJA</p>	<p>Dezorganizacja sił nieprzyjaciela</p>

„Fall Weiss”	Plan niemieckiego ataku na Polskę 1 IX 1939 r.
Formy walki zbrojnej.	Podczas II wojny światowej Polacy podejmowali różne formy walki z okupantem: walka cywilna (podziemna prasa, tajne nauczanie, bierny opór, sabotaż).
Gołębiarz	W czasie powstania nazywano niemieckich strzelców wyborowych (snajperów). Określenie pochodzi z gwary warszawskiej, w której oznaczało złodzieja suszących się na strychach ubrań i bielizny. Stanowiska strzelców znajdowały się na dachach i strychach, a także na wyższych budynkach (PASTA, wieże Pawiaka, wieżyczki mostu Poniatowskiego). Gołębiarze byli szczególnie niebezpieczni dla łączniczek, harcerek listonoszy i zwykłych przechodniów.
GRUPY SZTURMOWE (GS)	Drużyny harcerek Szarych Szeregów działające podczas okupacji w latach 1939-1944, formalnie podporządkowane Kedywowi Armii Krajowej. Należeli do nich harcerze powyżej 18. roku życia. GS uczestniczyły w wielu akcjach bojowych i dywersyjnych. Organizowano dla nich także kursy np. podchorążych i dowódców kompanii, a także szkolenia w zakresie saperkim i motorowym. Jego harcerze walczyli w szeregach oddziałów powstańczych w 1944 roku. Największym ich osiągnięciem było odbicie 29 więźniów z rąk Gestapo.
HARCERSKA POCZTA POŁOWA	W okresie okupacji hitlerowskiej poczta, na ziemiach polskich, działała jako organizacja tajna. Na pomysł jej utworzenia wpadł w pierwszych godzinach Powstania szef Głównej Kwatery Szarych Szeregów, harcmistrz Kazimierz Grenda „Granica”, który zauważył, że po rozpoczęciu walk jednym z głównych problemów warszawiaków stał się brak wiadomości i niepokój o najbliższych. Służbę w Harcerskiej Poczcie powierzono „Zawiszakom”, czyli najmłodszym członkom Szarych Szeregów, liczącym 12-15 lat. Mali listonosze, zwani „roznosicielami radości”, dostarczali dziennie od 3 do 6 tysięcy przesyłek. Listy nie mogły zawierać więcej niż 25 słów i były cenzurowane.
Kamiński Aleksander	Harcmistrz, instruktor harcerek, twórca zuchów, pedagog, współtwórca Szarych Szeregów. Człowiek, który bez zbędnego patosu i zadęcia potrafił przekazywać najważniejsze wartości. Całe swoje życie poświęcił krzewieniu idei skautowskich. Po wybuchu II wojny światowej natychmiast włączył się w działalność konspiracyjną. Współtworzył konspiracyjną organizację harcerek Szare Szeregi. Znalazł się również w szeregach Armii Krajowej, redagując przez całą wojnę najważniejsze pismo podziemne „Biuletyn Informacyjny”. To na łamach tego pisma przedstawiane były między innymi zasady, jakimi powinni się kierować Polacy pod niemiecką okupacją. W 1941 roku, został szefem Biura Informacji i Propagandy Okręgu Stołecznego AK. Do wybuchu Powstania Warszawskiego kierował też, Organizacją Małego Sabotażu „Wawer”, którego działalność skupiała się głównie na prowadzeniu tak zwanej ulicznej propagandy. Dzięki temu, przez cały ten okres na murach Warszawy pojawiały się słynne kotwice Polski Walczącej, czy też litera „V” symbolizująca zwycięstwo. „Wawer” zajmował się też kolportowaniem ulotek, czy też wrzucaniem gazu do kin, gdzie wyświetlano propagandowe filmiki („Tylko świny siedzą w kinie”) W lipcu 1943 roku pod pseudonimem Juliusz Górecki wydał książkę „Kamienie na szaniec. Opowieść o Wojtku i Czarnym”. Oparta na wspomnieniach Tadeusza „Zośki” Zawadzkiego, opowiadała historię Jan „Rudego” Bytnara i jego przyjaciół.
„KEDYW”-	POŁACZONY ZWIĄZEK „ODWETU” Z ORG., „WACHLARZ” Od 1942/43 podjęli akcję bojową i dywersyjną..
KONICZYNKI	Drużyny dziewczęce działające podczas okupacji hitlerowskiej. Zajmowały się łącznością, roznoszeniem listów, leczeniem rannych powstańców, pomagały Żydom, rodzinom aresztowanych i służbą gospodarczą . Liść koniczyzny był oznaką skautingu żeńskiego, stąd też nazwa organizacji. W latach 1940-1943 nazywały się Związek Koniczyzn, od 1943 roku <i>Bądź Gotów</i> .

Kwatera Główna	<p>Główna Kwatera kierowała w okresie najpełniejszego rozwoju pracą 20 chorągwi harcerskich, wśród nich 5 obejmowało tereny zachodnie włączone do Rzeszy:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>Pomorska</u> - ul "Lina" • <u>Wielkopolska</u> - ul "Przemysław" • <u>Łódzka</u> - ul "Kominy" • <u>Zagłębiowska</u> - ul "Barbara" • <u>Śląska</u> - ul "Huta".
KWC	KIEROWNICTWO WALKI CYWILNEJ
KWK	KIEROWNICTWO WALKI KONSPIRACYJNEJ
KWP	KIEROWNICTWO WALKI PODZIEMNEJ
Lilijka	<p>To światowy symbol skautów. Jej kształt wzorowany jest na rysunku zakończenia igły magnetycznej w dawnych busolach. Symbolizuje podążanie skautów w dobrym kierunku, czyli zgodnie z ideałami prawa i przyrzeczenia. Na ramionach lilijki, która jest tradycyjnym symbolem przynależności do ZHP, znajdują się litery ONC (Ojczyzna-Nauka-Cnota). Są to pierwsze litery słów hasła filomatów - tajnego, patriotycznego związku młodzieży polskiej, założonego w Wilnie w I połowie XIX w. Hasło pochodzi z utworu A. Mickiewicza „Hej, radością oczy błysną” (poeta był członkiem Związku Filomatów). Harcerze noszą na nakryciu głowy srebrną lilijkę, a instruktorzy- złotą. Harcerze, którzy nie złożyli przyrzeczenia, noszą lilijkę nad lewą kieszenią munduru, w miejsce Krzyża Harcerskiego.</p>
MAŁY SABOTAŻ	<p>Akcja konspiracyjna prowadzona w czasie okupacji hitlerowskiej, polegająca m.in. na pisaniu antyhitlerowskich haseł na murach, wysyłaniu ostrzeżeń i dezorganizowaniu akcji propagandowych okupanta. Obejmował regularne malowanie Kotwicy – znaku Polski Walczącej na murach oraz znaków „żółwia” (pracuj wolno), „V” (znaków zwycięstwa), oraz napisy jak „Polska żyje” i „Pawiak pomścimy”. Zdzierano flagi niemieckie, zawieszano polskie. Wybijano szyby fotografom wystawiającym fotografie Niemców, zdjęcie niemieckiej tablicy na pomniku Kopernika w Warszawie, wydawanie dodatków nadzwyczajnych pod mylącymi tytułami.</p>
NACZELNICY SZARYCH SZEREGÓW	<p>Na czele organizacji harcerzy stał <u>Naczelnik z Główną Kwaterą Pasieką</u>. Naczelnicy Szarych Szeregów: -Florian Marciniak (27 września 1939 – 6 maja 1943) -Stanisław Broniewski „Orsza” (12 maja 1943 – 3 października 1944) -Leon Marszałek (3 października 1944 – 18 stycznia 1945).</p>
NSZ	NARODOWE SIŁY ZBROJNE
Okupacja ziem polskich	<p>Nastąpiła po tzw. IV rozbiórce dokonanej przez Niemców i Rosjan na mocy <u>układu z 28 IX 1939 r.</u> Decyzje układu: wyznaczenie granicy na linii rzek: San, Narew, Pisa, zwalczanie polskiej konspiracji i wymiana osób pochodzenia niemieckiego z strefy radzieckiej.</p>
Organizacja harcerzy	<p>Organizacja harcerzy opierała się na strukturze przedwojennego <u>ZHP</u>, posługiwano się kryptonimami:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <u>chorągwie</u> - <i>ule</i> • <u>hufce</u> - <i>roje</i> • <u>drużyny</u> - <i>rodziny</i> • <u>zastępy</u> - <i>pszczoły</i>. <p>Na czele organizacji harcerzy stał <u>Naczelnik z Główną Kwaterą Pasieką</u>.</p>
Palmiry	<p>Miejsce symboliczne. W czasie drugiej wojny światowej w okolicznych lasach Niemcy przeprowadzili serię 21 masowych mordów, w których zginęło ponad 1700 Polaków i Żydów.</p>

Pawiak	W latach 1939–1944 Pawiak był największym niemieckim więzieniem politycznym na terytorium okupowanej Polski. Złą sławę zdobyło podczas II wojny światowej. Przechowywano w nim nie tylko więźniów politycznych, ale wbrew konwencjom międzynarodowym, także jeńców wojennych. Były tam osoby zatrzymane w łapankach, również kobiety i dzieci.						
Podstawowe zasady	Program Szarych Szeregów zawierał się w hasła „ Dziś - jutro - pojutrze ”, oznaczał : "Dziś" - to okres okupacji i przygotowanie do powstania. "Jutro" - otwarta walka zbrojna z okupantem. "Pojutrze" - praca w wolnej Polsce.						
Polskie państwo podziemne	Rząd polski na emigracji utworzył w okupowanym kraju trzy ośrodki podziemnej władzy. STRUKTURA WŁADZ POLSKIEGO PAŃSTWA PODZIEMNEGO UKSZTAŁTOWANA W KOŃCU 1940 R.						
	<table border="1"> <thead> <tr> <th>I. ORGAN OPINIODAWCZY</th> <th>II. ORGAN RZĄDOWY</th> <th>III. ORGAN WOJSKOWY</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>REPREZENTA CJE POLITYCZNE PARTII W KRAJU: PPS, SL, SN, SP</td> <td>DELEGAT-PEŁNOMOCNIK RZĄDU EMIGRACYJNEGO DELEGATURA NA KRAJ <ul style="list-style-type: none"> ✓ PODZIEMNA ADMINISTRACJA ✓ KWC=OD 1943 KWP ✓ KWK= OD 1943 KWP </td> <td>KOMENDA GŁÓWNA ZWZ, OD 14 II 1942 AK</td> </tr> </tbody> </table>	I. ORGAN OPINIODAWCZY	II. ORGAN RZĄDOWY	III. ORGAN WOJSKOWY	REPREZENTA CJE POLITYCZNE PARTII W KRAJU: PPS, SL, SN, SP	DELEGAT-PEŁNOMOCNIK RZĄDU EMIGRACYJNEGO DELEGATURA NA KRAJ <ul style="list-style-type: none"> ✓ PODZIEMNA ADMINISTRACJA ✓ KWC=OD 1943 KWP ✓ KWK= OD 1943 KWP 	KOMENDA GŁÓWNA ZWZ, OD 14 II 1942 AK
I. ORGAN OPINIODAWCZY	II. ORGAN RZĄDOWY	III. ORGAN WOJSKOWY					
REPREZENTA CJE POLITYCZNE PARTII W KRAJU: PPS, SL, SN, SP	DELEGAT-PEŁNOMOCNIK RZĄDU EMIGRACYJNEGO DELEGATURA NA KRAJ <ul style="list-style-type: none"> ✓ PODZIEMNA ADMINISTRACJA ✓ KWC=OD 1943 KWP ✓ KWK= OD 1943 KWP 	KOMENDA GŁÓWNA ZWZ, OD 14 II 1942 AK					
Powstanie Warszawskie	<p>Plan „Burza”</p> <p>Decyzje o wybuchu powstania warszawskiego podjęły władze Polskiego Państwa Podziemnego, a jego zorganizowaniem miała zająć się AK. Od 20 XI 1943 r. planem „Burza” objęte były ziemie polskie: Na wsch i śród. terenach: oddziały AK podjęły walkę wycofującymi się Niemcami w/c wkraczających oddziałów Armii Czerwonej, oddziały AK wraz z podziemnymi władzami cywilnymi miały występować w roli prawowitych gospodarzy tych terenów.</p> <p>Godzina „W” 17 I VIII 1944 r. 2 X 1944 r.</p> <p>Powstanie warszawskie trwało 63 dni. Główne walki toczyły się: Polacy opanowali Śródmieście, Mokotów, Ochotę, Woleń, Żoliborz, Powidło, Stare Miasto. powstańcza AK objęła Puszcę kampinoską, lasy Chojnickie i Kabackie.</p> <p>Po upadku powstania Warszawa zgodnie z rozkazem Hitlera została rozkradzona i zrównana z ziemią.</p>						
Powstanie Warszawskie, a dwa bataliony harcercskie: „Zośka” i „Parasol”.	W powstaniu wzięły udział w walkach dwa bataliony harcercskie: „Zośka” i „Parasol”. Również było kilka plutonów Grup Szturmowych i Bojowych Szkół. Kadra instruktorska „Szarych Szeregów” walczyła w ramach batalionu „Wigry”. Najmłodszy Zawiszczy brał udział jako gońcy, łącznicy i słynni listonosze „Harcerskiej Poczty Polowej”. Harcerki brały udział jako sanitariuszki, łączniczki i w służbie gospodarczej będąc we wszystkich oddziałach powstańczych. Straty były ogromne. W batalionie „Zośka” 300-tu harcerzy poległo i zaginęło, w tym 48 instruktorów harcercskich. W batalionie „Parasol” poległo 278 harcerzy co stanowiło 75% stanu. Dalszych 33 harcerzy zaginęło w tym batalionie						
PRACUJ POLAKU POWOLI	Graffiti przedstawiające często żółwia lub ciąg liter, malowane od końca 1941 roku przez patriotyczne młodzieżówki polskie (harcerstwo itp.) na murach i chodnikach okupowanej przez Niemców Polski. Żółwie te zachęcać miały Polaków (zmuszonych do pracy na rzecz niemieckiego okupanta) do nieprzejawiania zapału w tej pracy. Były też symbolem sabotażu gospodarki i przemysłu przejętych przez okupanta.						

Rodowicz Jan „Anoda”	Harcistrz, instruktor harcerski, „ulan Batalionu »Zośka«”, ofiara reżimu komunistycznego.
Rowecki Stefan	Gen. Stefan Grot-Rowecki organizator i pierwszy dowódca Armii Krajowej. Zginął 2 sierpnia 1944. Wszystko wskazuje na to, że został on zamordowany w obozie koncentracyjnym Sachsenhausen na osobisty rozkaz Heinricha Himmlera. Gen. Grot-Rowecki dowodził Armią Krajową i koordynował cały ruch oporu społeczeństwa Polskiego przeciw okupantom do dnia 30 czerwca 1943 roku. Tego tragicznego dnia został aresztowany przez Gestapo na ulicy Spiskiej, gdzie znajdowała się jedna z jego tajnych prywatnych kwater. Była to tragedia na skalę narodową.
Rząd polski na uchodźstwie	Rząd Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1939-1990 będący legalną kontynuacją władz II RP, zmuszonych opuścić Polskę po agresji III Rzeszy i ZSRR na Polskę we wrześniu 1939 i okupacji całego terytorium Polski przez agresorów. Siedzibą rządu był Paryż, później Angers (na zasadzie eksterytorialności), a od końca czerwca 1940 (kapitulacji Francji) - Londyn. Była konieczność utworzenia rządu dla utrzymania ciągłości państwowości polskiej, na co pozwoliła Konstytucja kwietniowa z 1935 r. Rząd zakończył działanie po wyborze i zaprzysiężeniu Lecha Wałęsy na prezydenta Polski i przekazaniu mu insygniów prezydenckich przez prezydenta Ryszarda Kaczorowskiego.
Służba wywiadowcza – „WISS”	(Wywiad, Informacja Szarych Szeregów), w której zbierano i przekazywano informacje o niemieckich jednostkach stacjonujących w Kraju jak i ich ruchach. M.in. przekazano pierwszą informację o obiekcie w Peenemunde, plany różnych urządzeń lotniczych i Marynarki Wojennej. Śledzono ruch na szosach i węzłach kolejowych.
SZARE SZEREGI	Zakodowana nazwa męskiego harcerstwa walczącego w konspiracji w latach 1939–1944, wywodząca się od akcji przeprowadzonej przez poznańskich harcerzy. Wyprodukowane przez siebie ulotki informujące o przymusowym wysiedlaniu Polaków do Generalnej Guberni podpisywali inicjałami SS, które rozwinęli potem harcistrzowie Józef Wiza i Roman Łuczywko. Przyjawszy się w Poznaniu, od roku 1940 rozszerzył się na całą organizację.
SZP	SŁUŻBA ZWYCIĘSTWU POLSKI
TON	TAJNA ORGANIZACJA NAUCZYCIELSKA
„WACHLARZ”-SPECJALNE ODDZIAŁY ZWZ	Byli partyzantami, wywiadowcami, dywersantami, działali od M. Bałtyckiego po M. Czarne na południu od 1941 r.
Ważniejsze akcje Szarych Szeregów	<ul style="list-style-type: none"> • Wieniec I i II - wysadzenie pociągów. • Meksyk II - 26 marca 1943 - <u>Akcja pod Arsenalem</u> - odbicie 25 więźniów z niemieckiego konwoju policyjnego, w tym <u>Jana Bytnara "Rudego"</u>, który zmarł po trzech dniach od ran, jakie hitlerowcy zadali mu podczas przesłuchań. Po akcji zmarli również: "Alek" - <u>Aleksy Dawidowski</u> i "Buzdygan" - Tadeusz Krzyżewicz. Dowódcą akcji był <u>Stanisław Broniewski "Orsza"</u>, a jego zastępcą <u>Tadeusz Zawadzki "Zośka"</u>. • Meksyk III - odbicie <u>Floriana Marciniaka</u> (akcja odwołana). • Celestynów - 20 maja 1943 odbicie transportu więźniów do <u>Oświęcimia</u>. • Kutschera - 11 lutego 1944 - zamach (udany) na komendanta warszawskiej policji i SS <u>Franza Kutschere</u>. Niemcy przestali rozstrzeliwać na ulicach miasta polskich patriotów. • Koppe - nieudany zamach na szefa policji niemieckiej w Generalnej Guberni. • "Taśma" - Sieczychy - 20 sierpień 1943 - likwidacja strażnic granicznych. Podczas tej akcji zginął <u>Tadeusz Zawadzki "Zośka"</u>. • "N" - akcja propagandowa wśród Niemców osłabiająca ich ducha walki. • "M" - akcja Młodzież.

ZAWADZKI TADEUSZ,„ZOŚKA”	<p>Instruktor harcerski, harcmistrz, podporucznik AK, bohater książki Aleksandra Kamińskiego „Kamienie na szaniec”. W harcerstwie od jesieni 1933 roku w 23 Warszawskiej Drużynie Harcerzy im. Bolesława Chrobrego (tzw. „Pomarańczarnia”). W konspiracji czynny już od października 1939, a kiedy skupieni wokół niego harcerze z 23 WDH utworzyli w 1941 roku tzw. „Wojenną Pomarańczarnię” stanął na jej czele pod pseudonimem „Lech Pomarańczowy”. W wyniku reorganizacji Chorągwi Warszawskiej Szarych Szeregów w listopadzie 1942 roku pod pseudonimem „Tadeusz” został hufcowym Roju „Centrum”, dowódcą Grup Szturmowych Chorągwi Warszawskiej (składających się z 4 hufców) i jednocześnie zastępcą porucznika „Jerzego” – wojskowego dowódcy GS-ów, czyli Oddziału Specjalnego „Jerzy”. Po ukończeniu Zastępczego Kursu Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty mianowany w styczniu 1943 roku kapralem podchorążym. 26 marca 1943 roku dowodził grupą "Atak" w głośnej Akcji pod Arsenalem ("Meksyk II"), podczas której odbito z rąk Gestapo 21 więźniów, w tej grupie jego przyjaciela, Jana Bytnara "Rudego",</p>
ZAWISZACY	<p>Najmłodszy harcerze (11-15 lat), nauka i służba najbliższemu otoczeniu, pomoc w Małym Sabotażu, w czasie Powstania Warszawskiego organizacja poczty polowej. Zawiszacy nie brali w zasadzie udziału w walce bieżącej, natomiast przygotowywali się do pełnienia służby pomocniczej. Uczyli się na tajnych kompletach z myślą o przyszłej odbudowie Polski. Harcerze i harcerki tworzyli niemal normalne zastępy i drużyny harcerskie, przeprowadzające w mieszkaniach lub podmiejskich lasach zbiórki, zdobywające stopnie, sprawności itp. Przygotowanie do wojskowych służb pomocniczych oznaczono kryptonimem "Mafeking". Na zawiszacką służbę pomocniczą składały się (zgodnie z ustalonym wspólnie ze sztabem AK programem): regulacja ruchu, łączność i ratownictwo. W tym też kierunku szło szkolenie. Do najbardziej znanych akcji Zawiszaków należała zorganizowana w czasie powstania warszawskiego Harcerska Poczta Polowa.</p>
ZNAK POLSKI WALCZĄCEJ	<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-left: 10px;"> <p>Symbol Polski Walczącej w kształcie kotwicy, której człon w kształcie litery P symbolizuje Polskę, a ramiona literę W – walkę lub "kotwicę" - symbol nadziei na odzyskanie niepodległości. Spotykany często pod nazwą "Kotwica Walcząca". Powszechnie stosowany w czasie II Wojny Światowej. Widnieje na tle orła w godle Konfederacji Polski Niepodległej. Znak "kotwicy", wzorem starszego o rok żółwia, rysowany był na murach i chodnikach okupowanego kraju jako graffiti. Pojawił się w Warszawie <u>20 marca 1942</u>. Został wybrany z 27 propozycji zgłoszonych na konspiracyjny konkurs ogłoszony przez Biuro Informacji i Propagandy KG <u>AK</u>. Zwycięski projekt przesłała instruktorka <u>harcerka Anna Smoleńska</u> ps. "Hania", studentka <u>historii sztuki</u> na tajnym <u>Uniwersytecie Warszawskim</u>.</p> </div> </div>
ŻOB	ŻYDOWSKA ORG. BOJOWA
ZWIĄZEK ODWETU	PION SABOTAŻOWO-DYWERSYJNY ZWZ
ZWZ	ZWIĄZEK WALKI ZBROJNEJ
ŻZW	ŻYDOWSKI ZWIĄZEK WOJSKOWY

Wykorzystana bibliografia do opracowania:

- B. Bleja – Sosna, *Poradnik dydaktyczny. Historia gimnazjum klasa III*, Toruń 2001.
A. Borkiewicz-Celińska, *Batalion Zośka*. Warszawa 1990;
S. Broniewski, *Akcja pod Arsenałem*. Warszawa 1983.
R. Domańska, *Więzienie Gestapo. Kronika 1939-1944*, Warszawa 1978.
J. Jabrzemski, *Harczerze Szarych Szeregów*. Londyn 2010 (II wydanie).
A. Kamiński, *Kamienie na szaniec*. Różne wydania.
A. Kamiński, *Zośka i Parasol*. Różne wydania.
„Poradnik Harcerski”, *Związek Harcerstwa Polskiego*, Łódź 2010.
A. Przygoński. *Powstanie Warszawskie w sierpniu 1944 r Tom 1 i 2*, Warszawa 1988.
P. Stachiewicz, *Parasol*. Warszawa 1991.
T. Strzembosz, *Bohaterowie „Kamieni na szaniec” w świetle dokumentów*. Warszawa 1994 (1996, 2007).
B. Wachowicz, *Rudy, Alek, Zośka. Gawęda o bohaterach „Kamieni na szaniec”*.

Zasoby internetowe:

- <http://wpolityce.pl/historia/206529-gen-tadeusz-bor-komorowski-ten-ktory-wydal-rozkaz-o-rozpozeciu-powstania-warszawskiego>
<http://www.polskieradio.pl/39/247/Artykul/901669,Gen-Stefan-GrotRowecki-%E2%80%93-zamordowany-na-rozkaz-Himmlera>
<http://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/573501,Strzaly-pod-Arsenałem-uwolnic-Rudego>
<http://www.polskieradio.pl/7/179/Artykul/1547642,Obchody-50lecia-Muzeum-Wiezienia-Pawiak>
<http://www.polskieradio.pl/39/246/Artykul/809761,Odbic-Rudego-z-rak-gestapo-%E2%80%93-taki-byl-cel-akcji-pod-Arsenałem>
<http://www.polskieradio.pl/7/5098/Artykul/1601390,Akcja-pod-Arsenałem-czyli-Meksyk-w-Warszawie>
<http://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/763481,Szare-Szeregi-wychowanie-przez-walke>
<http://www.polskieradio.pl/39/156/Artykul/815728,Ryszard-Bialous-%E2%80%93-dowodca-legendarnego-batalionu-Zoska>
http://www.zgapa.pl/zgapedia/Szare_Szeregi.html
<http://www.naszdziennik.pl/mysl/88897,alfabet-powstania-warszawskiego.html>

